

TOPONIME GERMANĂ ÎN ȚARA BÂRSEI

Wilfried SCHREIBER

*Academia Română, Filiala Cluj, Colectivul de Geografie,
Str. Republicii nr. 9, Cluj-Napoca, România*

ABSTRACT - German Toponymy in Bârsa Land. Abstract. *Starting with the 12th century, Germans were colonized in Bârsa Land, the western part of Braşov Basin. Their toponymy is partly their own and partly taken over and adapted from the other national groups (Romanians and Hungarians). In this paper, we analysed the place names of settlements, streams and landforms of Bârsa Land, mainly from a semantic point of view, drawing a parallel between the Romanian and German toponyms. Based on these toponyms, one can infer the areas of settlement of the national groups throughout the centuries.*

Keywords: Bârsa Land, Romanian and German place names of settlements, streams and landforms.

1. Introducere

Studiul toponimelor dintr-un spațiu interetnic, cum este cel al Țării Bârsei, se poate realiza doar cunoscând limbile etniilor, pentru că numai astfel se poate pătrunde în semantica oronimelor, hidronimelor, oiconimelor etc.

În studiul de față ne referim la Țara Bârsei *senso stricto*, deci la compartimentul vestic al Depresiunii Braşovului, drenată de râul Bârsa și afluenții ei, și apoi de Olt. De asemenea, insistăm pe toponimele de limba română și germană, comparându-le, unde este cazul. Acest procedeu este necesar acum, pentru că, odată cu emigrarea accentuată a etnicilor germani, toponimele germane se uită sau nu mai pot fi interpretate în mod corect, riscând astfel, ca într-un viitor apropiat să se piardă.

În sfârșit, analizând repartiția geografică a toponimelor de diferite limbi, putem să ne dăm seama de repartiția geografică a etniilor dintr-un

spațiu analizat în decursul timpului. În acest sens sunt foarte interesante hărțile topografice, cele tematice – și în primul rând cele turistice – precum și alte surse elaborate de-a lungul timpului. În cele ce urmează vom insista mai ales asupra semanticii toponimelor în limba germană.

2. Oiconime

Numele localităților existente în limba germană se referă, în primul rând, la așezările locuite de sași în comunități compacte. Acestea sunt Kronstadt (Brașov), Rosenau (Râșnov), Neustadt (Cristian), Wolkendorf (Vulcan), Zeiden (Codlea), Weidenbach (Ghimbav), Heldsdorf (Hălchiu), Marienburg (Feldioara), Rotbach (Rotbav), Nussbach (Măieruș), Brenndorf (Bod), Petersberg (Sânpetru), Honigberg (Hărman) și Tartlau (Prejmer). În acest sens trebuie interpretată stema orașului Brașov, conform legendei: o coroană așezată pe un triunchi de copac cu 13 rădăcini (Brașovul cu cele 13 sate – localitățile Râșnov și Codlea au fost declarate orașe abia după 1960 – săsești din jurul lui). Dintre celelalte localități, doar câteva au și denumiri germane: Agestendorf (Augustin), Arendorf (Araci), Geist (Apața), Holbach (Holbav), Irmesch (Ormeniș), Krebsbach (Crizbav), Neudorf (Satu Nou), Törzburg (Bran) și Zernen (Zărnești), dar mai frecvent se folosește acum doar oiconimul german de Törzburg, iar Geist a rămas prin oronimul Geisterwald, sinonim cu Perschaner Gebirge (Munții Perșani).

Doar în câteva situații oiconimele românești și cele germane se apropie: Rosenau – Râșnov, Wolkendorf – Vulcan, Heldsdorf – Hălchiu, Rotbach – Rotbav, Petersberg – Sânpetru și Krebsbach – Crizbav, însă o legătură directă există doar în cazul ultimelor trei. Considerăm că uneori oiconimul german a fost preluat și adaptat de către români (Rotbav, Sânpetru, Crizbav) sau, invers, în limba germană au fost preluate și adaptate oiconimele românești (în cazul localității Satu Nou), unele de proveniență din limba slavă (Vulcan, Râșnov, Zărnești) (Pop, 2009).

Există însă posibilitatea ca imigranții germani să fi aduși cu ei unele dintre oiconimele din regiunile, de unde au venit. De altfel, multe dintre oiconime cuprind apelative foarte răspândite: Au(e) înseamnă luncă, Bach – pârâu, Berg – deal, Burg – cetate, Dorf – sat etc. Astfel, în traducere directă Rosenau semnifică Lunca Trandafirilor, Neustadt – Orașul Nou, Wolkendorf – Satul Norilor, Weidenbach – Pârâul Sălciilor, Heldsdorf, satul așezat în aporpierea cetății Heldenburg (Cetatea Eroilor), Marienburg – Ce-

tatea Măriei, Rotbach – Pârâul Roșu, Nussbach – Pârâul Nucilor, Petersberg – Dealul lui Petru, Honigberg – Dealul cu Miere și Tartlau – Lunca pârâului Tartel.

Denumirea germană a orașului Brașov, Kronstadt, vine de la Corona, oiconim care apare în prima atestare documentară a orașului, din 1235. Conform legendei, un rege a așezat coroana sa pe un triunchi de copac, ca să nu fie recunoscut în luptă de dușmanii săi. Din acest cuvând a derivat oiconimul Kronen, folosit și astăzi în dialectul săsesc, și apoi Kronstadt – Orașul Coroanei (Nussbächer, 2010). Oiconimele românc și maghiar, Brașov resp. Brassó au o origine încă insuficient clarificată. Apare, puțin timp după „Corona”, începând din secolul XIII sub diferite forme: Barasu, Brassu, Brasso (Pop, 2009), Braşaw, Braşev (Nussbächer, 2010), fiind probabil de origine slavă.

3. Oronime și hidronime

Câteva râuri drenează Țara Bârsei *senso stricto*: Bârsa, Ghimbășelul și Vulcănița în partea sudică și centrală, iar Oltul în nord.

Bârsa poartă numele german de Burzen. Ambele hidronime sunt de origine neclară, tracă sau slavă (Pop, 2009). Ghimbășelul se numește Weidenbach (identic cu oiconimul), iar Vulcănița Neugraben, adică Vale Nouă, ținând seama că este o derivație artificială a Bârsei, deci un canal. Oltul, în germană Alt, își are originea în latinul Aluta. Izvoarele Bârsei nu posedă hidronime germane, folosindu-se cele românești: Bârsa Groșetului, Bârsa Tămașului, Bârsa lui Bucur, Bârsa Fierului etc.

Cu excepția Oltului râurile menționate izvoresc din munții care înconjoară Țara Bârsei. Prin Burzenländer Berge, adică Munții Bârsei, germanii înțeleg o arie muntoasă mai întinsă, care cuprinde Postăvarul, Piatra Mare, Bucegiul și Piatra Craiului, în timp ce în limba română Munții Bârsei includ doar Postăvarul (Cristianul Mare) și Piatra Mare. În atenția noastră vor intra, de asemenea, Munții Perșani și Munții Baraolt.

Cele mai multe oronime germane le întâlnim în **Munții Postăvaru** (1799 m). Oronimul german, Schuler, derivă din Schulberg, desemnând muntele unde făceau excursii elevii gimnaziului german din Brașov (Wachner, 1934). Acest fapt, precum și apropierea orașului Brașov, în trecut cu o populație germană însemnată numeric, dar și importantă din punct de vedere social, determină interesul pentru acest masiv. Economic a fost valo-

rificat de către ciobanii români, iar turistic de către germani și români. Germanii din Brașov au înființat încă în 1873 „Asociația Alpină Transilvană” (Siebenbürgischer Alpenverein), continuată apoi, din 1880 de „Asociația Carpatină Transilvană” (Siebenbürgischer Karpatenverein) (Heltmann și Roth, 1990). Spre sfârșitul secolului al XIX-lea au luat naștere și primele asociații carpatine românești.

Ca în toate toponimele regiunii întâlnim o serie de concordanțe toponimice. Dintre acestea amintim: Coama Lungă – Langer Rücken, Piatra Corbului – Rabenspitze, Poiana Trei Fetițe – Dreimädelwiese (botezată astfel de Emil v. Bömches după nașterea celei de a treia fiice), Valea Sticlăriei – Glasergraben, Valea Dracului – Teufelsgraben, Prăpastia Lupului – Wolfsschlucht, Bisericuța Păgânului – Götzentempel etc. Un caz de preluare din limba germană este drumul „Familiar”, toponim adaptat după „Familienabfahrt” (coborâre pentru familie, adică un drum – iarnă și pentru coborâre cu schiuri – mai ușor, practicabil de o întreagă familie, cu copii).

Evident, sunt cam tot atâtea toponime divergente. Muchia Cheii se numește Ödwegfelsen (Stânci Golașe), Valea Sulinar – Telefonschlucht, Valea Cheii – Henschelgraben, Stejerișul Mare și Mic – Großer und Kleiner Hangestein (Piatră Surplombată) ș.a.

Prelungirile Munților Bârsei spre Depresiunea Brașovului au, uneori, denumiri concordante: Dealul Melcilor – Schneckenberg, Dealul Cetății – Schlossberg, Dealul Morii – Mühlberg, dar și toponime cu semantică diferită: Tâmpa – Zinne. Un oronim interesant este Dealul Șpreng (în cartierul Bartolomeu), care vine de la Sprengberg (Dealul cu explozii, adică dealul din care s-a exploatat calcarul pentru cuptoarele de var, aflate la poalele dealului, dispărute abia la sfârșitul anilor 50) ai secolului 20, deal din care n-a mai rămas decât un rest).

În **Piatra Mare** (1842 m) întâlnim mult mai puține toponime germane. A fost muntele în care fluxul turistic a fost asigurat mai cu seamă de către etnicii maghiari. Toponimele germane aici sunt în deplină concordanță cu cele românești: Piatra Mare – Hohenstein (Piatra Înaltă), Prăpastia Ursului – Bärenschlucht, Șapte Scări – Die Sieben Leitern, Piatra Scrisă – Geschriebener Stein, Peștera cu Gheață – Eishöhle. Lângă Prăpastia Tamina se găsește o stâncă numită Huttenfels.

Pentru **Munții Bucegi** nu există oronime germane. Numele muntelui, de origine slavă, se scrie în varianta germană Butschetsch. Toponimele românești sunt cuplate cu apelative germane, de ex. Mălăieșter Tal (Valea

Mălăiești), Țigăneșter Kamm (Creasta Țigănești) sau Guțan-Rücken (Culmea Guțanului).

În **Piatra Craiului** există, de asemenea, puține toponime germane, parțial traduse din limba română, parțial introduse de către turiștii germani. Printre concordanțele toponimice se găsește atât numele masivului, Königstein, care înseamnă Piatra Regelui (sau, mai degrabă, Piatra Regală), cât și vârful cel mai înalt, Hirtenspitze, adică Piscul Baciului (2238 m). Alte oronime concordante sunt Pfaffenschlucht pentru Padina Popii (aici Pfaffe este o expresie peiorativă pentru popă) și Lanzenschlucht pentru Padina Lăncii. Vârful cel mai nordic de pe creasta Pietrii Mari, Nordturm, vine cu o completare (de punct cardinal) pentru oronimul românesc Vf. Turnu.

Celelate oronime germane diferă de cele românești. Padina Hotarelor se numește Nordschlucht, adică Padina Nordică, indicând expoziția ei, Padina Șindrileriei se numește Leiternschlucht (Padina cu Scară), oronim ce provine de la scara din lemn cu care, cu decenii în urmă, s-a trecut peste săritoria de la intrare, iar Padina Închisă se numește Quellenschlucht (Padina cu Izvor) din cauza izvorului așezat în peretele sudic din sectorul superior. Traseul La Lanțuri se numește Friedrich Deubel-Weg (Drumul Fr. Deubel) după alpinistul sas, care l-a identificat.

Celelalte oronime sunt folosite în limba română, uneori cu apelative germane (Prăpastie, Crăpătură, Vlădușca, Cerdacul Stanciului, Brâul Roșu, Umerii Pietrii Craiului etc.) cu toate că majoritatea dintre ele sunt traductibile. Se constată că în Piatra Craiului toponimele germane se rezumă la câteva trasee turistice marcate de pe versantul nordic și vestic.

În masivele montane din rama nordică a Țării Bârsei se întâlnesc puține oronime germane. **Munții Perșani** sunt cunoscuți ca Perschaner Gebirge. Partea așezată la nord de Pasul Vlădeni este denumită și Geisterwald, (după oiconimul Geist (=Apața). La sud de Pasul Vlădeni se înalță Măgura Codlei (1294 m), numită de germani, în mod sinonim, Zeidner Berg. Tranziția spre Munții Făgăraș (Fogarascher Gebirge) este realizată prin masivul Ciuma, care a aparținut în evul mediu locuitorilor din Vulcan, care l-au numit Hohe Koppe.

Pe dreapta Oltului se întind **Munții Baraolt** (Baraolter Berge), care la sud de Olt, între Hărman și Bod, se continuă cu un masiv insular, numit de germanii locului Leimpesch.

4. Concluzii

Răspândirea toponimelor germane arată clar aria locuită de imigranții sași începând cu secolul al XII-lea. Frecvența mare a toponimelor s-a perpetuat dealungul timpului. Ele în parte au fost preluate și adaptate de la celelalte etnii conlocuitoare, în parte sunt creații proprii. În afara regiunii colonizate predomină și sunt folosite și de către germani toponimele românești și maghiare, cele germane fiind rare și accidentale.

Evident, în Țara Bârsei toponimele germane sunt mult mai numeroase și aici ne-am limitat la cele mai importante. O inventariere rapidă a altora, dar și a celor din alte regiuni geografice ale Transilvaniei, mai ales a celor din mediul rural, se impune cu necesitate, pentru că datorită evoluției demografice din perioada postrevoluționară a minorității germane, cunoscătoare a lor, aceasta este pe calea de dispariție.

BIBLIOGRAFIE

- BĂLTEANU, D., BĂCĂINȚAN, N., (1990), *Das Postăvaru-Massiv. Touristischer Wegweiser*, Editura Sport-Turism, Bukarest.
- BUZA M., (2002), *Toponimie geografică românească*, Edit. Universității „Lucian Blaga” Sibiu
- CREȚAN, R., (2000), *Toponimie geografică*, Edit. Mirton, Timișoara.
- CRISTEA, E., NEDELCU, E., (1971), *Piatra Craiului. Turism, alpinism*, Edit. Stadion.
- GÜNDISCH, K., (1998), *Siebenbürgen und die Siebenbürger Sachsen*, Studienbuchreihe der Stiftung Ostdeutscher Kulturrat, Bd. 8, Langen Müller, München.
- IDU, D., P., (2000), *Toponimie geografică*, Univ. Ecologică „D. Cantemir“, Târgu Mureș.
- HELTMANN, H., ROTH, H., (1990), *Der Siebenbürgische Karpatenverein 1880 – 1945*, Wort und Welt Verlag, Thaur.
- MITTELSTRASS, O., (1992), *Ortsnamenbuch. Historisch-landeskundlicher Atlas von Siebenbürgen*, Arbeitskreis für Siebenbürgische Landeskunde Heidelberg.
- NÄGLER, TH., (1979), *Die Ansiedlung der Siebenbürger Sachsen*, Kriterion-Verlag, Bukarest.

- NUSSBÄCHER, G., (2010), *Von „Cron“ zu „Cronenstadt“*, Karpatenrundschau, XLIII, 25, Braşov.
- POP ANA-MARIA, (2009), *Ţara Bârsei. Studiu de geografie regională*, Teză de doctorat, Cluj-Napoca.
- WACHNER, H., (1934), *Kronstädter Heimat- und Wanderbuch*, W. Hiemesch, Kronstadt-Braşov.
- x x x , (1912), *Karte des Schuler- und Hohensteingebietes*, Kartogr. Anstalt G. Freytag u. Berndt, Ges. M.b.H., Wien.

GEOGRAPHIA NAPOCENSIS AN. IV, nr. 2 / 2010
geographianapocensis.acad-cluj.ro